

De invloed van het sociaal netwerk op het welbevinden van hoogbegaafde adolescenten

Masterthesis

Universiteit Utrecht

Masteropleiding Pedagogische Wetenschappen

Masterprogramma Orthopedagogiek

Stefanie Rutten (3967808)

Marlin Schröder (3930602)

Thesis begeleider: Asli Unlusoy

Tweede beoordelaar: Evelyn Kroesbergen

Datum: 6-6-2014

Voorwoord

Voor u ligt de Masterthesis die geschreven is in de eindfase van de studie Orthopedagogiek. Deze thesis is ontstaan door de samenwerking tussen de studentes Stefanie Rutten en Marlin Schröder. Stefanie is verantwoordelijk voor de theorie over hoogbegaafdheid en het sociale netwerk. Marlin is verantwoordelijk voor de theorie over het welbevinden. De theorie over familie en de onderzoeksvraag die hierop gericht is, zijn beschreven door Stefanie. Het gedeelte over vrienden en de bijbehorende onderzoeksvraag zijn beschreven door Marlin. Beiden hebben we de data apart geanalyseerd en de resultaten in de discussie gekoppeld aan eerder onderzoek. Aan het einde hebben we onze resultaten met elkaar vergeleken waar we beiden onze verantwoordelijkheid voor dragen.

Ik vond het erg interessant om onderzoek te doen naar het welbevinden en het sociale netwerk bij hoogbegaafde adolescenten. Tijdens het uitvoeren van mijn literatuurstudie kwam ik tot de conclusie dat hoogbegaafde adolescenten vaak geen hoog welbevinden hebben. Hierdoor werd ik geïnteresseerd in mogelijke verklaringen voor dit fenomeen. Deze bleken er wel te zijn zoals verschillende sociale factoren, maar er bleek weinig tot geen onderzoek te zijn gedaan naar wat de invloed van familieleden precies is op het welbevinden bij hoogbegaafde adolescenten. Hierdoor werd ik nieuwsgierig naar wat het verband is tussen het welbevinden van hoogbegaafde adolescenten en de feedback die zij van familieleden ontvangen. Het was voor mij een zeer leerzame ervaring om dit onderzoek uit te voeren.

Tijdens het schrijven van de gehele thesis ben ik erg gesteund door een aantal mensen, die ik hiervoor graag wil bedanken. Allereerst wil ik mijn thesisbegeleidster Asli Unlusoy bedanken voor haar hulp en inzet. Je hebt me op een zeer prettige manier gestimuleerd en begeleid. Daarnaast bedank ik Evelyn Kroesbergen als tweede beoordelaar voor haar inzet. Tot slot bedank ik de voortgezet onderwijs instelling, het centrum voor hoogbegaafde leerlingen en de adolescenten die tijd vrij hebben gemaakt om mee te werken aan dit onderzoek.

Samenvatting

Achtergrond: Hoogbegaafde adolescenten ondervinden over het algemeen geen sociaal-emotionele problemen, werd altijd gedacht. Echter blijken hoogbegaafde adolescenten inmiddels ook bekend te staan als kwetsbaar en kunnen ze verschillende problemen ondervinden, zoals een laag welbevinden. **Doel:** Er bestaat tegenwoordig grote interesse in de relatie tussen hoogbegaafdheid en het welbevinden, waardoor het aantal wetenschappelijke studies de laatste jaren flink toeneemt. Ondanks dit fenomeen blijven belangrijke onderliggende factoren, die (mogelijk) ten grondslag liggen aan de sociaal-emotionele ontwikkeling van hoogbegaafden, onderbelicht. In deze studie is onderzocht in welke mate de feedback die hoogbegaafde adolescenten van familieleden krijgen invloed heeft op het welbevinden. **Methode:** Met behulp van 'The Satisfaction with Life Scale' van Ed Diener (1985) is het welbevinden van 70 hoogbegaafde adolescenten, waarvan 33 jongens en 37 meisjes gemeten. Aan de hand van vragen over het sociaal netwerk en de relaties die de hoogbegaafde adolescent met zijn familie heeft, is de feedback gemeten. Door middel van een regressie analyse is onderzocht in welke mate de feedback van familieleden invloed heeft op het welbevinden. **Resultaten:** Een positieve en matige samenhang is gevonden tussen de feedback die hoogbegaafde adolescenten ontvangen van familieleden en het welbevinden. **Conclusie:** Het welbevinden van hoogbegaafde adolescenten blijkt beïnvloed te worden door de feedback die wordt ontvangen door familieleden. Vertrouwen, gedeelde interesses, geluksgevoel en wederkerige belangrijkheid blijken belangrijke voorspellers van welbevinden bij hoogbegaafde adolescenten.

Keywords: hoogbegaafdheid, adolescenten, welbevinden, feedback, sociaal netwerk, familieleden

Abstract

Background: Gifted adolescents encounter generally no social-emotional problems, was always thought. However, gifted adolescents are also now known as fragile and they may encounter various problems, such as low wellbeing. **Objective:** Currently there is considerable interest in the relationship between giftedness and wellbeing, reducing the number of scientific studies have considerably increased in recent years. The relationship between wellbeing and giftedness, which is very important to understand the socio-emotional development of the gifted children, is understudied. This study examined the extent to which the feedback that gifted adolescents from family get affects their wellbeing. **Method:** Using 'The Satisfaction with Life Scale' from Ed Diener (1985) the well-being of 70 gifted adolescents, including 33 boys and 37 girls, was measured. By questioning about the social network and the relationships that the gifted adolescent have with their family, the feedback was measured. By means of a regression analysis the extent of the feedback from family affected the wellbeing was investigated. **Results:** A positive and moderately strong correlation was found between the feedback the gifted adolescents from family and wellbeing. **Conclusion:** The well-being of gifted adolescents appears to be affected by the feedback received by relatives. Trust, shared interests, happiness and mutual importance prove to be significant predictors of well-being in gifted adolescents.

Keywords: giftedness, adolescents, wellbeing, feedback, social network, family

Inleiding

Ongeveer 2,5% van de Nederlandse bevolking is hoogbegaafd (Kievit, Tak & Bosch, 2002). Dit betekent dat er bijna 40.000 hoogbegaafden in de schoolgaande leeftijd in Nederland zijn ($1.595.280$ kinderen leeftijd 4 tot 18 jaar $\times 0.025 = 39882$, StatLine, 2008). Er bestaan verschillende definities voor het begrip hoogbegaafdheid (Chan, 2002). Hoogbegaafdheid is meer dan alleen een hoog intelligentiequotiënt (IQ). Creatief denkvermogen, doorzettingsvermogen en motivatie zijn factoren die mede bepalen of een individu hoogbegaafd is (Boxtel & Mönks, 1991). Yan en Haihui (2005) geven aan dat hoogbegaafdheid het meest compleet gedefinieerd en begrepen kan worden alsook de sociale omgevingsfactoren, zoals de relatie met ouders en vrienden, in de definitie worden meegenomen.

Er werd altijd gedacht dat de meeste hoogbegaafde kinderen positieve karaktereigenschappen hebben in cognitieve en sociaal-emotionele domeinen (Cho & Yoon, 2005). Zo zouden hoogbegaafde kinderen over het algemeen een hoge zelfwaardering, een positief zelfconcept en een hoge interne controle hebben. Daarnaast zouden ze over het algemeen goed presteren, zijn ze sociaal-emotioneel stabiel, actief, gemotiveerd, fantasierijk, optimistisch, onafhankelijk, zelfverzekerd en humoristisch (Davis & Rimm, 1998). Inmiddels staan hoogbegaafde kinderen ook bekend als kwetsbaar en kunnen ze verschillende problemen hebben (Cho & Yoon, 2005). Onder deze problemen vallen onderpresteren op school, een negatief zelfbeeld, slechte relaties met leeftijdgenoten, moeite om zich aan te passen aan de omgeving, depressie, perfectionisme en een kritische zelfevaluatie (Colangelo & Assouline, 2000; Silverman, 1993). Problemen kunnen ontstaan wanneer er een mismatch plaatsvindt, zowel op school als in de thuissituatie, tussen het hoogbegaafde kind en zijn/haar omgeving (Reis & Renzulli, 2004). Hoogbegaafdheid brengt niet alleen voordelen met zich mee zoals altijd werd gedacht, maar hoogbegaafde kinderen ondervinden wel degelijk problemen in het dagelijks leven.

Er bestaat tegenwoordig grote interesse in de relatie tussen hoogbegaafdheid en het welbevinden (Yan & Haihui, 2005). Een belangrijke parameter voor welbevinden is het 'zelfconcept'. Volgens Yan en Haihui (2005) is het begrip zelfconcept een multidimensionaal concept. Het subjectief welbevinden is een breed psychologisch fenomeen dat de emotionele reacties, behoefte bevrediging en uitspraken over de tevredenheid van het leven bevat (Diener, Lucas, & Smit, 1999). Ook Purkey (1988) verwijst in het algemeen voor een definitie van zelfconcept naar de totaliteit van een complex, georganiseerd en dynamisch systeem van

aangeleerde overtuigingen, houdingen en meningen die elk persoon als waar beschouwd over zijn/haar eigen persoonlijk bestaan. Byrne (1984) geeft een meer specifieke definitie en omschrijft het zelfconcept als onze houding, gevoelens en kennis over onze eigen mogelijkheden, vaardigheden, uitstraling en sociale acceptatie. Volgens Yan en Haihui (2005) zelf kan het zelfconcept worden opgevat als een verzameling van ideeën die men heeft over zichzelf die rechtstreeks in verbinding staat met de aanpassing aan de omgeving en de psychische gezondheid. Zij geven aan dat het zelfconcept wordt ontwikkeld door individuele ervaringen in het sociale netwerk. Het zelfconcept is volgens hen een `sociaal product` dat wordt ontwikkeld door inter-persoonlijke relaties. Om de mate van het welbevinden bij hoogbegaafde kinderen te meten zijn de aspecten van het zelfconcept van belang.

Volgens Verschuieren en Koomen (2007) en Berk (2007) beïnvloeden verschillende sociale factoren ook het sociaal-emotioneel welbevinden van een kind. Deze factoren bepalen de mate waarin een kind vertrouwen heeft in zijn eigen capaciteiten en het positieve of negatieve gevoel dat deze over zichzelf ontwikkelt. Om de sociaal-emotionele ontwikkeling van een kind aan te duiden ontwikkelde Harter (1999) een zelfwaarderings-model. In dit model wordt beschreven dat het welbevinden van een persoon het resultaat is van de feedback die men krijgt van anderen. Op die manier kunnen de beïnvloedende factoren of determinanten van het zelfbeeld worden ingedeeld in twee categorieën. De eerste categorie omvat de invloed van omgevingsfactoren en de mate van aanvaarding door anderen. Cooley (1902) stelt dat (sociale-) interacties met anderen de grootste invloed hebben op de ontwikkeling van het zelf, en er dus sprake is van sociale vergelijking. De zelfwaardering wordt ontleend aan het beeld dat anderen van ons hebben. Cooley (1902) spreekt in deze context over 'the looking glass self'. Dit begrip houdt in dat kinderen en adolescenten belangrijke mensen om hen heen, zoals hun ouders of leeftijdsgenoten gebruiken als een lens om zichzelf te beoordelen. Zo speelt de opvoedingsstijl van ouders een rol bij de ontwikkeling van het zelfconcept. Harter (1999) noemt sociale steun, waaronder die van familie en vrienden, als belangrijkste voorspeller voor de zelfwaardering. Concluderend kan gezegd worden dat de feedback die men ontvangt van anderen van invloed is op het welbevinden.

De tweede categorie is de mate van competentie en de individuele realisaties in belangrijke domeinen. Hierbij wordt de mate van competentie gemeten aan de hand van de standaard van de sociale groep waartoe men behoort of wil behoren. De ontwikkeling van deze vaardigheid voltooit zich in de adolescentie en volwassenheid (Gray-Little & Carels, 1997). Ook de attributiestijl die door een kind of jongere gehanteerd wordt speelt een rol. Een attributiestijl verwijst naar de manier waarop men oorzaken van succes zal verklaren.

Personen met een hoog zelfbeeld en een hoge graad van motivatie, zijn doorgaans individuen die succes toeschrijven aan de persoonlijke vaardigheden en mogelijkheden. Falen wijten zij aan externe factoren die men kan veranderen of controleren (Cain & Dweck, 1995; Cooley & Ayres, 1988; Rogers & Saklofske, 1985). Naast de feedback die men ontvangt van anderen is de mate waarin zij het gevoel hebben bij een bepaalde groep te horen van invloed op het welbevinden.

Volgens Harter (1999) is sociale steun de grootste voorspeller voor de zelfwaardering van adolescenten en hoe zij zich voelen. Het welbevinden van hoogbegaafde adolescenten hangt dus af van de feedback die ze krijgen van hun omgeving. Het gaat om het feit dat adolescenten zich aanvaard voelen, hoe zij dit vertalen voor zichzelf en hoe dus hun zelfbeeld ontstaat. Van hoogbegaafde adolescenten is bekend dat zij over het algemeen geen goede 'fit' met hun omgeving hebben en dit er dus voor kan zorgen dat de zelfwaardering van de hoogbegaafde adolescent laag is. Feedback die men ontvangt van anderen is dus de belangrijkste voorspeller is van het welbevinden.

Het welbevinden van een adolescent hangt dus af van verschillende factoren. Er zijn verschillende hypothesen over het welbevinden van hoogbegaafde adolescenten. Enerzijds wordt verwacht dat hoogbegaafde adolescenten een positiever zelfconcept hebben dan adolescenten met een gemiddelde begaafdheid. Dit vanwege de succeservaringen en het label 'hoogbegaafd' of 'getalenteerd' die hoogbegaafden met zich meekrijgen (Yan & Haihui, 2005). Anderzijds blijkt uit een onderzoek van Brounstein et al. (1991) dat er, wat het zelfconcept betreft, geen verschil was tussen hoogbegaafden en niet-hoogbegaafde adolescenten. Vanwege de tegenstrijdige onderzoeksresultaten is het van belang om meer duidelijkheid te krijgen over het welbevinden van hoogbegaafde adolescenten.

Niet alleen interne factoren, maar ook externe factoren, zoals familierelaties hebben invloed op het welbevinden (Johnson, Lavoie & Mahoney, 2001). Families spelen een cruciale rol in het verhogen van de kwaliteit van het leven van adolescenten (Sanavi, Baghbanian, Shovey & Ansari-Moghaddam, 2013). Zowel vaders als moeders dragen op een unieke manier bij aan het welbevinden van hun kinderen. Kinderen die in de relatie met hun vader veel positieve gevoelens ervaren, namelijk vinden dat hun vader lief is, hen belooft en fier op hen is, voelen zich beter in het gezin dan kinderen die die positieve gevoelens minder ervaren (Videon, 2002). Positieve bekrachtiging en goedkeuring van de ouders heeft veel invloed op een kind. Wanneer ouders hun kind positief bekrachtigen en het gevoel van goedkeuring geven beïnvloed dit de mentale ontwikkeling van het kind op een positieve

manier (Alloy et al., 2001). De mate van sociale support dat kinderen van familieleden ontvangen heeft invloed op het om kunnen gaan met stressvolle ervaringen. Hoe meer kinderen sociale support van hun familieleden ontvangen en de mate waarin ze zich gelukkiger voelen door hen, hoe beter ze om kunnen gaan met stressvolle situaties (Nair, White, Roosa & Zeiders, 2013). Concluderend kan gezegd worden dat de mate waarin een kind positieve feedback van familieleden ervaart dit een positieve invloed heeft op het welbevinden.

Uit verschillende onderzoeken blijkt dat de kwaliteit van de relaties die adolescenten met hun ouders hebben een belangrijke rol speelt in het welbevinden van de adolescent. Wanneer deze relaties verstoord zijn door bijvoorbeeld conflicten met familieleden of mishandeling door een familielid, kan dit een negatief effect hebben op het welbevinden (Korkeila, Kivela, Suominen, & Batear, 2004). Het ervaren van negatieve gevoelens in de relatie tot de moeder als het ervaren van negatieve gevoelens in de relatie tot de vader kan een negatief effect hebben op het welbevinden van het kind in het gezin (Van den Bergh & Van Ranst, 1997). De ervaring van negatieve gevoelens houdt verband met het zich bij moeder en/of vader niet fijn of niet zo goed voelen, het gestraft worden en het ervaren van gevoelens van boosheid ten opzichte van de ouder. Adolescenten die communicatieproblemen ervaren met hun moeder en/of vader laten meer depressieve symptomen en stress zien dan adolescenten die de communicatie met hun ouders als prettig ervaren (Lopez, Ochoa, & Olaizola, 2005). Familie cohesie is het gevoel van de emotionele binding tussen familieleden en het gevoel van acceptatie binnen het familiesysteem. Volgens Johnson, Lavoie en Mahoney (2001) is een zwakke familie cohesie, en daarmee de mate waarin de kinderen vertrouwen hebben in familieleden, sterk gerelateerd aan de ontwikkeling van depressieve symptomen en een gevoel van eenzaamheid bij vrouwelijke adolescenten. Voor adolescenten spelen familieleden een belangrijke rol in de mogelijkheden om met stress om te kunnen gaan (Huang et al., 2010). Zo is de emotionele binding tussen adolescenten en hun familieleden gerelateerd aan de mogelijkheid om de reactie in stressvolle situaties te kunnen veranderen. Samenvattend kan worden gesteld dat wanneer een kind negatieve feedback van familieleden ervaart dit een negatieve invloed heeft op het welbevinden.

Om te onderzoeken welke invloed familieleden op hoogbegaafde adolescenten hebben, wordt er onderzoek gedaan naar adolescenten in het voortgezet onderwijs die in speciale 'plusklassen' zitten en hoogbegaafde adolescenten die zich aan hebben gesloten bij een centrum die zich gespecialiseerd heeft in de ondersteuning van hoogbegaafde jongeren

die zijn vastgelopen in de samenleving. Om te meten hoe goed de sociale relaties met familieleden zijn, wordt de mate van verkregen feedback gemeten. Dit onderzoek wordt gedaan omdat er al wel veel onderzoek is gedaan naar het welbevinden van adolescenten in het algemeen, maar specifiek het verband tussen welbevinden en sociale relaties bij hoogbegaafde adolescenten is echter nog niet veel onderzocht. De maatschappelijke relevantie van onderzoek naar de invloed die familieleden hebben op hoogbegaafde adolescenten is hierdoor hoog. Een cross-sectioneel kwantitatief onderzoek is uitgevoerd om de volgende vraag te kunnen beantwoorden: In welke mate heeft de feedback die hoogbegaafde adolescenten krijgen van hun familie invloed op hun welbevinden? Met een kwantitatief exploratief onderzoek is het sociale netwerk en de feedback die hoogbegaafde adolescenten krijgen van hun familie onderzocht. Verwacht wordt dat de feedback die hoogbegaafde adolescenten krijgen van hun familieleden in grote mate van invloed is op het welbevinden.

Methode

Participanten

Aan het onderzoek hebben 70 hoogbegaafde adolescenten deelgenomen, zowel meisjes ($n = 37$) als jongens ($n = 33$) in de leeftijd van 11 tot en met 21 jaar ($M = 13.97$, $SD = 2.21$). Aan het onderzoek deden 65 jongeren mee die van Nederlandse afkomst zijn (92.8%) en 5 jongeren met een andere afkomst dan Nederland (7.2%). De participanten zijn geworven op een reguliere middelbare school en op een centrum dat zich gespecialiseerd heeft in de ondersteuning van hoogbegaafde jongeren die zijn vastgelopen in de samenleving. Het centrum biedt diagnostiek- en behandelvormen op het gebied van zorg en onderwijs aan. Van de respondenten was 74.3% afkomstig van de middelbare school en was 25.7% afkomstig van het centrum voor hoogbegaafde jongeren.

Er is gebruik gemaakt van een selecte steekproef. Aan het onderzoek nemen 52 leerlingen uit het voortgezet onderwijs deel. De leerlingen van een reguliere middelbare school zijn geselecteerd op basis van de gegevens die er in de leerlingendossiers aanwezig zijn. De selectie bestaat uit leerlingen die in de zogeheten ‘plusklassen’ zitten van de desbetreffende scholen. Het gaat hierbij om leerlingen met een score vanaf minimaal 545 op de eindtoets basisonderwijs van het Centraal Instituut voor Toetsontwikkeling (CITO), een ongedeelde vwo-advies wat blijkt uit het onderwijskundig rapport en het bespreekformulier. Daarnaast moeten er veelal A/A+-scores en I/I+-scores zijn behaald op de CITO. Tevens moet de toelatingstest van het CBO (centrum voor begaafdheidsonderzoek) zijn behaald en moet er

een IQ score hoger dan 120 zijn vastgesteld op een intelligentietest.

Voor een plaatsing bij het centrum is het een voorwaarde dat hoogbegaafdheid al eerder bij de jongere is vastgesteld. Daarnaast is voor de aanmelding bij het centrum een verwijzing naar tweedelijns GGZ voor diagnostiek en/of behandeling noodzakelijk. Bij plaatsing wordt per jongere bepaald welke begeleidingsvormen worden gestart. Diagnostiek middels niveau- en persoonlijkheidstesten wordt ingezet voor een inschatting van de cognitieve en psychologische ontwikkeling van de jongere.

Operationalisering concepten en meetinstrumenten

Welbevinden. Het welbevinden is een breed psychologisch fenomeen dat 'de emotionele reacties, domein bevrediging en globale uitspraken over de tevredenheid van het leven' bevat (Diener, Lucas, & Smit, 1999). Om een zo volledig mogelijk beeld te krijgen van welbevinden wordt deze afhankelijke variabele gemeten door 'The Satisfaction with Life Scale' van Ed Diener (1985). De adolescent rapporteert zijn/haar tevredenheid over het leven die wordt gemeten door een zeven-puntenschaal. Er worden vijf verschillende stellingen voorgelegd waaraan de adolescent een waarde van een tot en met zeven moet toekennen in hoeverre elke stelling op hem/haar van toepassing is (1= helemaal mee oneens, 2 = mee oneens, 3 = beetje oneens, 4 = neutraal, 5 = beetje eens, 6 = mee eens en 7 = helemaal mee eens). Enkele voorbeelden van deze stellingen zijn: "Ik ben tevreden met mijn leven" en "Als ik mijn leven over mocht doen, dan zou ik bijna niets anders doen". De gegeven waardes worden bij elkaar opgeteld die de eindscore vormt. De eindscore zal geïnterpreteerd worden met behulp van de beschrijvingen die Ed Diener (1999) in zes categorieën onderverdeeld heeft (1 – 2 = zeer ontevreden, 2 – 3 = ontevreden, 3 – 4 = iets onder het gemiddelde, 4 – 5 = gemiddeld, 5 – 6 = hoge score en een eindscore tussen de 6 – 7 = zeer hoge score). De schaal heeft een hoge betrouwbaarheid ($\alpha=.92$).

Feedback. Feedback wordt gezien als de respons die hoogbegaafde adolescenten krijgen van hun familie en vrienden (Harter, 1999). Feedback wordt gemeten aan de hand van vragen over het sociaal netwerk en de relaties die de hoogbegaafde adolescent met zijn of haar familie heeft. Om de mate van feedback te meten is een nieuwe schaal geconstrueerd, bestaande uit zelf ontworpen vragen. Deze vragen meten onder andere sociale acceptatie en sociaal aanvaard voelen. De mate van feedback is onderverdeeld in de volgende aspecten: vertrouwen, gedeelde interesses, praten over problemen, gedeelde humor, geluksgevoel, mate van belangrijkheid en wederkerige belangrijkheid. Op basis van de indeling van Ed Diener (1999) is een soortgelijke maatstaf ontworpen. De eindscore zal geïnterpreteerd worden door

middel van zes categorieën (1 – 2 = zeer ontevreden, 2 – 3 = ontevreden, 3 – 4 = iets onder het gemiddelde, 4 – 5 = gemiddeld, 5 – 6 = hoge score en een eindscore tussen de 6 – 7 = zeer hoge score). Tevens heeft deze schaal een hoge betrouwbaarheid ($\alpha=.89$). Door middel van een 7-puntsschaal wordt gevraagd stellingen te beoordelen. Dit zijn onder andere vragen als: “Ik kan deze persoon volledig vertrouwen” en “Als ik met deze persoon over mijn problemen praat, dan helpt hij/zij mij om mij beter te voelen”.

Een sociaal netwerk bestaat uit alle sociale informatiebronnen die direct of indirect verband houden met een individu (Lin et al., 1981). De grootte van een sociaal netwerk wordt algemeen gedefinieerd als het aantal mensen dat een individu als significant beschouwt (Surra & Milardo, 1991). Wij richten ons op de mensen die het kind als significant beschouwd in zijn leven. Onder familie vallen de ouders, broers, zussen, ooms, tantes, opa`s, oma`s, neefjes en nichtjes. En onder vrienden vallen die personen die het kind als vrienden ziet. Dit kunnen personen zijn uit de buurt, van school, van internet, van een hobby, van een sportvereniging of van kennissen etc. Dit is een subjectieve beoordeling van het kind zelf.

Procedure

Er is gebruik gemaakt van een gemakssteekproef. Er zijn 52 hoogbegaafde adolescenten benaderd op een middelbare school waar een van de onderzoekers zelf stage loopt en 18 hoogbegaafde adolescenten vanuit een centrum. Alvorens de afname van de vragenlijst startte, werd door studenten het doel van het onderzoek verteld. De participanten van de middelbare school zijn getest in een en dezelfde week in een ruimte van de middelbare school zelf. De participanten van het centrum zijn benaderd via de mail. De afnameduur duurde maximaal 40 minuten. Doordat er gebruik is gemaakt van een gemaksteekproef kan dit de representativiteit beïnvloeden. De resultaten van een gemakssteekproef geven een oppervlakkig beeld van de werkelijkheid waardoor de resultaten niet gegeneraliseerd kunnen worden naar alle hoogbegaafde adolescenten in Nederland.

Statistische analyses

In dit onderzoek is een regressie analyse uitgevoerd. De onderzoeksvraag betreft een vraag naar samenhang tussen twee variabelen. Het gaat hierbij om de afhankelijk variabele ‘welbevinden’ en onafhankelijke variabele ‘feedback van familie’. Daarnaast wordt er een multiële regressie uitgevoerd om te meten wat de individuele invloed van zeven aspecten van feedback op het welbevinden zijn.

Om te onderzoeken of de mate van welbevinden verklaard kan worden op basis van feedback van familie zal er, voor het uitvoeren van de regressieanalyse, in eerste instantie

worden gekeken of er sprake is van lineair verband tussen de verschillende onafhankelijke variabelen en de afhankelijke variabele. Alle items over de familiefeedback zullen samen worden gevoegd omdat deze items allemaal hetzelfde meten. Er zal een onafhankelijke variabele worden gemaakt namelijk familiefeedback. Aangezien een regressieanalyse aangeeft of bepaalde variabelen verklarend zijn voor de score op de afhankelijke variabele is het van belang dat er sprake is van een lineair verband tussen de onafhankelijke en afhankelijke variabele. Indien er geen of slechts beperkt sprake is van lineariteit, is het eveneens onmogelijk aan te tonen dat de onafhankelijke variabele een verklarende invloed heeft op de afhankelijke (Pallant, 2008). Bij het onderzoeken van de samenhang dient welbevinden als afhankelijke variabele en feedback van familie als onafhankelijke variabelen te worden ingevoerd. De samenhang tussen de twee variabelen is gemeten met de Pearson Correlatie en kan als een middelmatige correlatie worden geïnterpreteerd ($r=.64$, $p=.00$). Concluderend kan gezegd worden dat er sprake is van voldoende samenhang, dus kunnen de betreffende variabelen meegenomen worden in de regressieanalyse.

Bij het uitvoeren van deze analyse is het belangrijk na te gaan of aan de voorwaarden (grootte onderzoeksgroep, normaliteit en homogeniteit) wordt voldaan. De uiteindelijke onderzoeksgroep bestaat uit 70 respondenten. Pallant (2007) geeft aan voor wat betreft de grootte van de steekproef deze, voor een enkelvoudige regressieanalyse, vijftien participanten per onafhankelijke variabele moeten zijn. Omdat deze steekproef bestaat uit 70 participanten, met een onafhankelijke variabele, is er aan deze voorwaarde voldaan. Naast het controleren op de onderzoeksgroep is het belangrijk te achterhalen of de residuen (verschil tussen verwachte scores en daadwerkelijke score op de afhankelijke variabele) normaal, lineair en homogeen verdeeld zijn over de voorspelde scores op de afhankelijke variabele (Field, 2005; Pallant, 2008). De residuen zijn normaal verdeeld. Er is sprake van een lineaire regressie en er is voldaan aan de voorwaarde homoscedasticiteit. Om een multiële regressie uit te kunnen voeren is het uitblijven van multicollineariteit een belangrijke voorwaarde voor het uitvoeren van regressie analyse (Field, 2005; Pallant, 2008). Dit is gecontroleerd en er blijkt geen sprake te zijn van multicollineariteit (alle VIF's <10), waardoor we kunnen concluderen dat de geschatte regressiecoëfficiënten betrouwbaar zijn.

Ethische overwegingen

Uit verschillende onderzoeken blijkt dat hoogbegaafde adolescenten vaak vastlopen bij een onvoldoende aansluitende omgeving. Zo hebben ze slechte relaties met leeftijdgenoten, moeite om zich aan te passen aan de omgeving en een negatief zelfbeeld. Vanuit deze

wetenschap is het van belang om zowel te kijken naar het zelfconcept als het sociale netwerk die van invloed zijn op het vastlopen van deze kinderen om risico's op onderpresteren, internaliserende en externaliserende problemen te voorkomen. Het onderzoek zal inzicht geven in hoe het sociale netwerk bij hoogbegaafde adolescenten is opgebouwd en hoe dit samenhangt met hun welbevinden. Het invullen van de vragenlijst en de afname van de test is op geheel vrijwillige basis. Ouders werden geïnformeerd middels een brief met daarin informatie over het onderzoek. In deze brief bevond zich tevens een strookje met voor ouders de mogelijkheid om deelname van hun kind aan het onderzoek te weigeren. Daarnaast is verteld dat de gegevens anoniem en vertrouwelijk verwerkt zouden worden en dat zowel ouders als leerkrachten de ingevulde vragenlijsten nooit te zien krijgen. Dit in het kader van de ethische verantwoording van het onderzoek.

Resultaten

De meest frequent genoemde familieleden in de netwerken van onze participanten waren vooral moeders (98.3%) en vaders (78.5%). Gevolgd door zussen en broers (respectievelijk 51.5% en 41.3%). Oma's (benoemd door 41.3% van de jongeren) worden wat vaker benoemd dan opa's (benoemd door 25.6% van de jongeren). Neefjes en nichtjes worden ook een aantal keer genoemd in de netwerken van de hoogbegaafde adolescenten (respectievelijk 8.6% en 9.8%). Tot slot zijn de minst frequent genoemde familieleden ooms en tantes, die gemiddeld even vaak worden benoemd in de netwerken (7.1%).

Het welbevinden van hoogbegaafde adolescenten blijkt van een gemiddeld niveau te zijn; $M=4.88$, $SD=1.59$. Tevens blijkt dat de feedback die hoogbegaafde adolescenten van hun familie ontvangen van een gemiddeld niveau is en zich dus gemiddeld sociaal geaccepteerd voelen; $M=5.70$, $SD=1.08$.

Door middel van een regressie analyse blijkt dat er een positieve samenhang is tussen de feedback die een hoogbegaafde adolescent ontvangt van zijn familie en het welbevinden; Familiefedback voorspelt significant het welbevinden, $\beta = .94$, $t(278) = 13.86$, $p < .001$. De feedback die hoogbegaafde adolescenten van hun familieleden ontvangen correleert matig ($r=.64$). Het welbevinden van hoogbegaafde adolescenten wordt voor 40.8 % verklaard door de feedback die zij ontvangen van familieleden, $R^2 = .41$, $F(1, 278) = 191.97$, $p < .001$. Dit is tevens een matig krachtig verband.

Door middel van een multiële regressie is berekend welke aspecten van de relatie met familieleden invloed heeft op het welbevinden van een hoogbegaafde adolescent. Hieruit blijkt dat de mate waarin hoogbegaafde adolescenten vertrouwen hebben in hun familieleden

een belangrijke voorspeller is van het welbevinden. Daarnaast blijkt dat het delen van dezelfde interesses met een familielid en de mate waarin hoogbegaafde adolescenten het gevoel hebben zich gelukkiger te voelen door een familielid beiden belangrijke voorspellers van het welbevinden te zijn. Tot slot is de mate waarin de hoogbegaafde adolescent zich net zo belangrijk voelt als dat zijn familie voor hem/haar zijn van positieve invloed op het welbevinden. Echter blijkt de mate waarin hoogbegaafde adolescenten humor delen met hun familieleden geen significante voorspeller van het welbevinden te zijn. In hoeverre hoogbegaafde adolescenten het gevoel hebben dat familieleden belangrijk voor hun zijn en met familieleden kunnen praten over problemen zijn significant, maar hebben beiden een negatief verband. Om deze reden kan hier geen interpretatie aan worden gegeven. Het vertrouwen dat hoogbegaafde adolescenten in familieleden hebben en de mate waarin ze beseffen hoe gelukkig ze zich voelen door familieleden zijn de belangrijkste voorspellers van het welbevinden.

Tabel 1

Multipole Regressie Analyse Voorspellers van het Welbevinden Gericht op Familiefeedback

Variabele	Welbevinden		
	B	SE B	β
Vertrouwen	.52	.15	.73**
Gedeelde interesses	.21	.11	.27*
Praten over problemen	-.31	.10	-.39**
Gedeelde humor	-.11	.09	-.19
Geluksgevoel	.65	.16	.83**
Mate van belangrijkheid	-.54	.15	-.78**
Wederkerige belangrijkheid	.24	.12	.30*
R^2		.55	
F		47.32**	

* $p < .05$. ** $p < .01$.

Vergelijken familie – vrienden

Met de verzamelde gegevens in het onderzoek naar het sociale netwerk van hoogbegaafde adolescenten gericht op familie, is er door een andere onderzoeker ook onderzoek gedaan naar de invloed die de feedback van vrienden hebben op het welbevinden. Het is interessant om te kijken naar de verschillen van invloed tussen beiden.

Het verband tussen feedback van vrienden en welbevinden is een positieve samenhang ($r = .55$). De feedback van vrienden verklaard 31% het welbevinden van het hoogbegaafde kind. Vergelijken met familie is het verschil in verklaarde variantie 10.2%. Concluderend kan gezegd worden dat de feedback van familie het welbevinden meer verklaard dan de feedback van vrienden.

Wanneer verschillende aspecten van zowel de relatie met vrienden als de relatie met familieleden van de onafhankelijke variabele feedback mee worden genomen in een multiële regressie blijkt dat er minder aspecten een significante voorspeller van welbevinden te zijn. In tegenstelling tot het vertrouwen in familie blijkt het vertrouwen van vrienden geen significante voorspeller te zijn voor het welbevinden. Gedeelde interesses met vrienden is wel een significante voorspeller voor welbevinden in tegenstelling tot gedeelde interesses met familieleden. In hoeverre hoogbegaafde adolescenten dezelfde humor delen als in hoeverre ze over problemen kunnen praten zijn zowel bij vrienden als familieleden geen significante voorspellers. De mate waarin hoogbegaafde adolescenten beseffen zich gelukkig te voelen door hun vrienden blijkt, in tegenstelling tot de mate van het geluksgevoel bij familieleden, een significante voorspeller. De mate waarin hoogbegaafde adolescenten het gevoel hebben dat zowel vrienden als familieleden belangrijk zijn is een significante voorspeller, maar echter met een negatief verband. Hier zal om deze reden geen interpretatie aan kunnen worden gegeven. Wederkerige belangrijkheid is voor familie en vrienden een significante voorspeller, terwijl voor vrienden hier geen interpretatie aan gegeven kan worden. Voor familie kan geconcludeerd worden dat in vergelijking met vrienden wederkerige belangrijkheid en vertrouwen de beste voorspellers van het welbevinden zijn. Voor vrienden zijn de grootste voorspellers de gedeelde interesses en het gevoel gelukkig te worden door je vriend.

Tabel 2

Multiple Regressie Analyse Voorspellers van het Welbevinden Gericht op Feedback van Familie en Vrienden

Variabele	Welbevinden					
	Familie			Vrienden		
	B	SE B	β	B	SE B	β
Vertrouwen	.38	.15	.56**	.01	.15	.03
Interesses	.03	.10	.04	.41	.14	.85**
Praten over problemen	-.08	.11	-.10	-.14	.09	-.18
Humor	.01	.09	.01	-.12	.14	-.25
Geluksgevoel	.18	.18	.24	.64	.16	.99**
Belangrijk	-.30	.17	-.48*	-.24	.17	-.43*
Wederkerige belangrijkheid	.45	.12	.59**	-.34	.16	-.51**
R ²		.55			.51	
F		47.32**			39.52**	

* $p < .05$. ** $p < .01$.

De Pearson correlatie is berekend om vast te stellen of de scores van de feedback van de familie samenhangen met de scores op de feedback die hoogbegaafde adolescenten van hun vrienden ontvangen. Er blijkt een positieve samenhang te zijn die als middelmatige correlatie kan worden geïnterpreteerd ($r=.58$, $p = .00$). Concluderend kan over het algemeen gezegd worden dat hoe meer een hoogbegaafde adolescent zich sociaal geaccepteerd voelt door zijn of haar familie, hoe meer hij of zij zich dan ook sociaal geaccepteerd voelt door zijn of haar vrienden.

Discussie en conclusie

Met dit onderzoek is nagegaan of het welbevinden van hoogbegaafde adolescenten verklaard kan worden door de mate van feedback die zij van hun familieleden ontvangen. De beoordeling van de feedback van familie is opgebouwd uit zeven aspecten. Enerzijds is gekeken of feedback in zijn totaliteit van invloed is op het welbevinden en anderzijds is gekeken welke invloed de zeven aspecten apart hebben op het welbevinden van het hoogbegaafde kind. Deze zeven aspecten zijn vertrouwen, gedeelde interesses, praten over problemen, gedeelde humor, geluksgevoel, mate van belangrijkheid en wederkerige belangrijkheid. Vanwege het feit dat er geen onderzoek is gedaan naar de invloed van het sociaal netwerk op het welbevinden van hoogbegaafde adolescenten, is de urgentie van het onderzoek hoog.

Verwacht werd dat hoe beter de band is met familieleden en dus hoe beter de feedback, hoe beter het welbevinden van de hoogbegaafde adolescent. Uit onderzoek bleek dat familieleden een cruciale rol spelen in het verhogen van de kwaliteit van het leven van adolescenten (Sanavi, et al., 2013) en dat een positieve relatie met een familielid het welbevinden positief beïnvloed (Korkeila, Kivela, Suominen & Batear, 2004). De verwachting voor de invloed van feedback van familieleden op het welbevinden wordt ondersteund door de gevonden resultaten van dit onderzoek. Er blijkt een positief verband te bestaan tussen feedback die hoogbegaafde adolescenten krijgen van familieleden en het welbevinden.

Op basis van de literatuur werd verwacht dat positieve bekrachtiging van familieleden (Alloy et al., 2001), een goede communicatie met familieleden (Lopez et al., 2005), de mate waarin adolescenten zich gelukkig voelen door familieleden (Nair, White, Roosa & Zeiders, 2013) en het vertrouwen in familieleden (Johnson, Lavoie & Mahoney, 2001) van invloed is op het welbevinden bij adolescenten. Uit dit onderzoek blijkt dat de mate van vertrouwen in familieleden en de mate waarin hoogbegaafde adolescenten zich gelukkig voelen door hun familieleden belangrijke voorspellers zijn van het welbevinden. Daarnaast is gevonden dat de mate waarin hoogbegaafde adolescenten dezelfde interesses delen met familieleden en de mate waarin de adolescent het gevoel heeft belangrijk voor zijn of haar familieleden te zijn tevens belangrijke voorspellers zijn voor het welbevinden. Deze laatste bevinding is consistent met de bevindingen van Videon (2002).

Verwacht werd dat in hoeverre hoogbegaafde adolescenten met hun familieleden over

problemen kunnen praten van invloed is op het welbevinden. Echter bleek uit de resultaten dat dit aspect geen voorspeller is van het welbevinden. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat adolescenten het over het algemeen moeilijk vinden om met hun familieleden over problemen te praten (Poulou, 2014). De mate waarin hoogbegaafde adolescenten humor delen met hun familieleden blijkt, tegen de verwachting in, tevens geen voorspeller van het welbevinden te zijn. Een mogelijke verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat hoogbegaafde adolescenten een andere gedachtegang hebben (Chung, Yun, Kim, Jang & Jeong, 2011) waardoor zij humor anders ervaren dan hoe familieleden humor ervaren. Als laatste werd verwacht dat de mate waarin hoogbegaafde adolescenten het gevoel hebben dat familieleden belangrijk voor hen zijn ook invloed zou hebben op het welbevinden. Echter is voor deze constatering geen mogelijke verklaring gevonden. Toekomstig onderzoek moet uitwijzen wat de achterliggende verklaringen kunnen zijn voor dit fenomeen.

Dit onderzoek heeft sterke punten en beperkingen. Een sterk punt van dit onderzoek is dat de gebruikte constructen uit de vragenlijst, om het welbevinden en de familiefeedback te meten, een goede betrouwbaarheid hebben. Een ander sterk punt is dat dit onderzoek relevant is voor de maatschappij, omdat er weinig onderzoek gedaan is naar het welbevinden van hoogbegaafde adolescenten in relatie met verkregen feedback van familieleden. De resultaten van dit onderzoek zouden meegenomen kunnen worden voor de diagnostiek en de behandeling van hoogbegaafde adolescenten die kampen met sociaal-emotionele problemen. Het sociaal netwerk is hierbij het aanknopingspunt dat gebruikt kan worden om het welbevinden van adolescenten te vergroten.

De onderzoeksresultaten van deze studie dienen met enige voorzichtigheid te worden geïnterpreteerd, aangezien er enkele beperkingen gelden die op deze resultaten van invloed kunnen zijn. Ten eerste dient te worden opgemerkt dat er bij deze studie geen sprake is van een aselechte steekproef. Er is gebruik gemaakt van een gemakssteekproef, waarbij er gebruik is gemaakt van twee verschillende groepen hoogbegaafde adolescenten. Dit beperkte selectiebeleid heeft als mogelijk negatief effect dat de onderzoeksgroep onvoldoende representatief is voor de populatie en dus niet kan worden gegeneraliseerd. Ten tweede is de onderzoeksgroep samengesteld op basis van een IQ-score boven de 120. Er zullen dus participanten in de steekproef aanwezig zijn die meerbegaafd zijn, maar nog net niet worden getypeerd als hoogbegaafd. Bovendien is nog niet bekend of de schaal die de feedback van de familieleden meet valide genoeg is en dus meet wat hij hoort te meten. De vragenlijsten zijn afgenomen in de klas. Dit is allereerst een momentopname, wat een vertekent beeld zou kunnen geven van het welbevinden en de feedback die ze van hun familieleden ontvangen.

Een andere beperking is dat de vragenlijst een zelfrapportage is, wat betekent dat de antwoorden subjectief kunnen zijn (Robinson & Clore, 2002). Ten slotte kunnen er sociaal wenselijke antwoorden gegeven zijn, door de (mogelijke) gevoeligheid van het onderwerp (Ross & Mirowsky, 1984; Robinson, 2004).

Er zijn aanbevelingen gedaan voor toekomstig onderzoek. Allereerst zou opnieuw onderzocht kunnen worden welke voorspellers van invloed zijn op het welbevinden. Zo zouden de aspecten praten over problemen en de mate van belangrijkheid uitgebreider gedefinieerd kunnen worden waardoor een beter beeld kan worden geschetst welke invloed deze aspecten hebben op het welbevinden. Daarnaast zou in een vervolgonderzoek ook een vragenlijst ingevuld kunnen worden door ouders en leerkrachten. Dit om de objectiviteit van de antwoorden en de betrouwbaarheid van de conclusies te vergroten, doordat de informatie uit verschillende invalshoeken wordt verkregen. Als laatste zou in een vervolgonderzoek een aselechte steekproef genomen kunnen worden om de representativiteit te waarborgen. Wanneer de steekproef van de hoogbegaafde adolescenten gelijk is, wat betreft leeftijd, regio en etniciteit en dergelijke, aan alle hoogbegaafde adolescenten in heel Nederland zal dit de generaliseerbaarheid van het onderzoek te vergroten.

Concluderend kunnen we stellen dat hoe positiever de feedback is die een hoogbegaafde adolescent van zijn of haar familieleden ontvangt hoe hoger het welbevinden is. Belangrijke aspecten van familiefeedback die een positieve invloed hebben op het welbevinden bij hoogbegaafde adolescenten zijn vertrouwen in familieleden, interesses delen met familieleden, je gelukkig voelen door familieleden en belangrijke wederkerigheid tussen de hoogbegaafde adolescent en de familieleden.

Referenties

- Alloy, L., Abramson, L., Tashman, N., Berrebbi, D., Hogan, M., & Whitehouse, W. (2001). Development origins of cognitive vulnerability to depression: Parenting, cognitive, and inferential feedback styles of the parents of individuals at high and low cognitive risk for depression. *Cognitive Therapy and Research, 25*, 397–423.
- Berg, van den, B., & Ranst, van, N. (1997). Welzijn van het kind in het gezin: LISREL-analyse van objectieve en subjectieve factoren uit de directe gezinsomgeving. *Bevolking en Gezin, 1*, 43–74.
- Berk, L. E. (2007). *Development through the lifespan*. Illinois State University: Pearson international Edition.
- Boxtel, van, H. W., & Mönks, F. J. (1991). General, social, and academic self-concepts of gifted adolescents. *Journal of youth and adolescents, 21*, 169–186.
- Byrne, B. M. (1984). The general/academic self-concept nomological network: A review of construct validation research. *Review of Educational Research, 54*, 427–456.
- Cain, K. M., & Dweck, C.S. (1995). The relation between motivational patterns and achievement cognitions through the elementary school years. *Merrill- Palmer Quarterly, 41*, 25–52.
- Cho, S., & Yoon, Y. (2005) Family Processing and Psychosocial Problems of the Young Korean Gifted. *International Journal for the Advancement of Counseling, 27*, 245-261
doi: 10.1007/s10447-005-3184-4
- Cooley, C. H. (1902). *Human nature and the social order*. New York: Charles Scribner's Sons.
- Cooley, E. J., & Ayres, R. R. (1988). Self- concept and success-failure attributions of non handicapped students and students with learning disabilities. *Journal of Learning Disabilities, 21*, 147- 178.
- Chung, D., Yun, K., Kim, J., Jang, B., & Jeong, J. (2011). Different gain/loss sensitivity and social adaptation ability in gifted adolescents during a public goods game. *Plos One, 6*,
doi: 10. 1371/journal.pone.0017044
- Diener, E., Suh, E. M., Lucas, R. E., & Smith, H., L. (1999). Subjective wellbeing: three decades of progress. *Psychological Bulletin, 125*, 276–302.
- Gray- Little, B., & Carels, R. (1997). The effects of racial socioeconomic consonance on self-esteem and achievement in elementary, junior and high school students. *Journal of Research on Adolescence, 7*, 109–131.

- Harter, S. (1990). Developmental differences in the nature of self- representations: Implications for the understanding, assessment, and treatment of maladaptive behaviour. *Cognitive Therapy and Research*, *14*, 113–142.
- Harter, S. (1999). *The construction of the self: A developmental perspective*. New York: The Guilford Publications.
- Huang, X., Zhang, H., Li, M., Wang, J., Zhang, Y., & Tao, R. (2010). Mental health, personality, and parental rearing styles of adolescents with internet addiction disorder. *Cyberpsychology, Behavior and social networking*, *13*, 401–406.
- Johnson, H. D., Lavoie, J. C., & Mahoney, M. (2001). Interparental conflict and family cohesion: predictors of loneliness, social anxiety, and social avoidance in late adolescence. *Journal of adolescent research*, *16*, 304–318.
- Kievit, Th., Tak, J. A., & Bosch, J. D. (2002). *Handboek psychodiagnostiek voor de Hulpverlening aan kinderen*. Utrecht: De Tijdstroom.
- Korkeila, K., Kivela, L., Suominen, S., & Batear, J. (2004). Childhood adversities, parent-child relationships and dispositional optimism in adulthood. *Social Psychiatry Epidemiology*, *30*, 286–292.
- Lin, N., Ensel, W. M., & Vaughn, J. C. (1981). Social resources and strength of ties: Structural factors in occupational status attainment. *American Sociological Review*, *46*, 393–405.
- Lopez, E. E., Ochoa, G. M., & Olaizola, J. H. (2005). The role of family communication and school adjustment on adolescent mental health. *Psychiatry*, *28*, 81–89.
- Nair, R., White, R., Roosa, M., & Zeiders, K. (2013). Cultural stressors and mental health symptoms among Mexican Americans: A prospective study examining the impact of the family and neighborhood context. *Journal youth adolescence*, *42*, 1611–1623.
- Poulou, M. (2014). How are trait emotional intelligence and social skills related to emotional and behavioral difficulties in adolescents? *Educational psychology*, *34*, 354–366. doi: 10.1080/01443410.2013.785062
- Purkey, W. (1988). *An Overview of Self-Concept Theory for Counselors*. ERIC Clearinghouse on Counseling and Personnel Services, Ann Arbor, Mich.
- Reis, S. M., & Renzulli, J. S. (2004). Current research on the social and emotional development of gifted and talented students: good news and future possibilities. *Psychology in the Schools*, *41*, 119–130. doi: 10.1002/pits.10144

- Robinson, M. D., & Clore, G. L. (2002). Belief and feeling: Evidence for an accessibility model of emotional self-report. *Psychological Bulletin*, *128*, 934–960.
doi:10.1037//0033-2909.128.6.934
- Robinson, N. M. (2004). Effects of Academic Acceleration on the Social-emotional Status of Gifted Students. In N. Colangelo, S. Assouline, & M. Gross (Eds.), *A nation deceived: How schools hold back America's brightest students*, 59-67. Iowa City, IA: The Belin Blank Center Gifted Education and Talent Development.
- Rogers, H., & Saklofske, D.E. (1985). Self- concept, locus of control and performance expectations of learning disabled children. *Journal of Learning Disabilities*, *18*, 273–278.
- Ross, C. E., & Mirowsky, J. (1984). Socially-desirable response and acquiescence in a cross-cultural survey of mental health. *Journal of Health and Social Behavior*, *25* 189–197. doi: 10.2307/2136668
- Sanavi, F. S., Baghbanian, A., Shovey, M. F., & Ansari-Moghaddam, A. (2013). A study on family communication pattern and parenting styles with quality of life in adolescent. *Journal of the Pakistan medical association*, *63*, 1393–1398.
- Surra, C., & Milardo, R. (1991). The social psychological context of developing relationship: Psychological and interactive networks. *Advances in personal relationships*, *3*, 1–36.
- Tieso, C. L. (2007). Patterns of overexcitabilities in identified gifted students and their parents; A Hierarchical model. *Gifted Child Quarterly*, *51*, 11–22.
- Verschueren, K., & Koomen, H. (2007). *Handboek diagnostiek in de leerlingenbegeleiding*. Garant, Antwerpen – Apeldoorn, 159–161.
- Videon, T. M. (2002). The effects of Parent-adolescent relationships and parental separation on adolescent well-being. *Journal of Marriage and Family*, *64*, 489–503.
- Yan, K., & Haihui, Z. (2005). A decade comparison: Self-concept of gifted and non-gifted adolescents. *International Education Journal*, *6*, 224–231.